

29.8.2024

Museonjohtaja

Kaupunginmuseon lausunto Länsi-Herttoniemen suojelu ja täydennysrakentaminen, asemakaavan muutoksen ehdotuksesta

HEL 2022-012662 T 10 03 03

Helsingin kaupungin asemakaavoituspalvelu on pyytänyt kaupunginmuseolta lausuntoa Länsi-Herttoniemen suojelu ja täydennysrakentaminen, asemakaavan muutoksen ehdotuksesta. Museo tarkastelee hanketta kulttuuriympäristön ja maiseman sekä arkeologian vaalimisen näkökulmasta ja lausuu kantanaan seuraavaa.

Asemakaava ja asemakaavan muutos koskee Länsi-Herttoniemen asuinaluetta Herttoniemen ja Siilitien metroasemien välissä, pientaloalue pois lukien. Tavoitteena on ajantasaisesti alueen vanhentuneet asemakaavat vastaamaan nykytilannetta ja -tavoitteita. Samalla tutkitaan olemassa olevien rakennusten ja puistojen suojelemista rakennusperinnön ja kulttuuriympäristön suojelemiseksi.

Kaavaratkaisussa on erityisesti pyritty ratkaisemaan se, että täydennysrakentaminen toteutetaan Länsi-Herttoniemen kulttuuriympäristöön ja kaupunkikuvaan sopivalla tavalla ja että alueen suojeluarvot saadaan turvattua ajantasaisilla suojelumerkinnöillä.

OAS-vaiheessa Länsi-Herttoniemen kirkko oli rajattu pois asemakaava-alueesta. Ehdotukseen kirkon tontti on lisätty.

OAS-lausunnoissaan museo totesi, että kaavaluonnoksessa laajimmat täydennysrakentamispaikat on onnistuneesti kyetty sijoittamaan alueille, joiden ympäristö kestää jonkin verran uudisrakentamista.

Täydennysrakentamispaikat eivät kaikilta osin seuraa Länsi-Herttoniemen arvot, ominaispiirteet ja kehittämisperiaatteet -selvityksen suosituksia. Suositusten vastaisia ovat Hiihtomäenpuistoon sijoittuva kortteli 43297, Mäyrätien puistometsään rakentamiselle osoitettu tontti korttelissa 43135, sekä Kettupuistoon sijoitetut rivitalot (korttelit 43112 ja 43298).

Otaen huomioon, että lukuisien puistoalueiden osoittaminen oli Herttoniemen asemakaavasunnittelussa keskeinen alueen kaupunkirakennetta jäsentävä periaate, on edellä eriteltyjen korttelien vaikutus Länsi-Herttoniemen kulttuuriympäristöllisiin arvoihin ja ominaispiirteisiin huomattava. Tästä syystä kaupunginmuseo esitti korttelien 43297, 43135, 43112 ja 43298 poistamista kaavaluonnoskartasta.

29.8.2024

Museonjohtaja

Tämän lisäksi museo esitti Hiihtäjätien tornitaloille sr-1 merkintää, sekä Kettupuistolle ja eteläiselle Portimopuistolle VP/s -merkintää ja Mäenlaskijanpuistolle VL/s-merkintää.

Museon lausuntoon annetussa vastineessa todetaan, että kaavaehdotuksesta on poistettu Hiihtäjänpuistoon kaavaluonnoksessa esitetty rakennuspaikka. Kettupuiston ja Mäyrätien rakennuspaikat on säilytetty kaavaehdotuksessa, ja tonttien käyttöä on tutkittu tarkemmin maastokäynnein ja viitesuunnittelun keinoin, minkä pohjalta arvioidaan, että kyseiset paikat kestävät ympäristöön huolella sovitettua täydennysrakentamista. Hiihtäjätien tornitalojen suojelumerkintää ei ole muutettu sr-1:ksi. Rakennuksilla on tärkeä merkitys alueen näkymissä ja niiden massoittelu ja julkisivuarkkitehtuuri on hallittua. Julkisivujen ja sisätilojen arkkitehtuuri ei kuitenkaan ole poikkeuksellisen korkeatasoista sellaisella tavalla, joka puoltaisi sr-2- merkinnän muuttamista sr-1-merkinnäksi. Puisto- ja viheralueiden merkintöjä on osin tarkistettu museon lausunnon mukaiseksi.

Helsingin kaupunginmuseon lausunto

Rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema

Länsi-Herttoniemen suojelu ja täydennysrakentaminen -kaavaratkaisu sisällyttää on jo otsikkotasolla kaavan keskeisen kulttuuriympäristöllisen jännitteen.

Ehdotetulla kaavaratkaisulla suojellaan alueen kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokas rakennuskanta, mikä on kulttuuriympäristön vaalimisen näkökulmasta erittäin myönteistä. Lisäksi kaavaratkaisu on kulttuuriympäristön näkökulmasta kohentunut Hiihtäjänpuistoon esitetyn rakennuspaikan poistamisen myötä.

Mutta koska asemakaavan tavoitteena on mahdollistaa alueelle täydennysrakentamista, joka huomioi Länsi-Herttoniemen kulttuuriympäristön arvot, joutuu museo lausunnossaan puuttumaan kriittisesti niihin kaavaehdotuksen kohtiin, jotka eivät täytä kaavan tavoitteita kulttuuriympäristön huomioimisen näkökulmasta. Tämä koskee varsinkin Kettupuistoon sekä Mäyrätien puistometsään osoitettua täydennysrakentamista.

Annetussa vastineessa todetaan, että tonttien käyttöä on tutkittu tarkemmin maastokäynnein ja viitesuunnittelun keinoin, minkä pohjalta arvioidaan, että kyseiset paikat kestävät ympäristöön huolella sovitettua täydennysrakentamista. Kaava-aineistosta ei valitettavasti löydy tähän dokumenttia, millä tämän voisi todentaa.

29.8.2024

Museonjohtaja

Kettupuisto on kaavassa osoitettu puistoksi, joka on kaupunkikuvallisesti, maisemallisesti, kulttuurihistoriallisesti tai puistohistoriallisesti arvokas. Tästä huolimatta puistoon on ehdotuksessa sijoitettu rakennusoikeutta, joka mahdollistaa pienkerrostalon rakentamisen nykyiselle puistoalueelle. Kettupuisto kuuluu Länsi-Herttoniemen pientaloalueen valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön, joka on rakennuskannaltaan ja ympäristöltään poikkeuksellisen hyvin säilynyt jälleenrakennuskauden asuinalue. Alueen yhtenäisyys perustuu mm. vaihtelevina tilan rajauksina rakennetun ympäristön sekä luonnonympäristön välillä.

Kuten ympäristöministeriön muistiossa Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen huomioon ottaminen kaavoituksessa ja lupamenettelyssä todetaan; ”Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt edustavat maamme kehitysvaiheita ja ovat historian kuvastajia. Kyse on perinteen säilyttämisestä ja alueiden kehittämisestä niiden arvoja vahvistavalla ja niihin sopeutuvalla tavalla. Tavoitteena on valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen rakenteen, kylä- ja kaupunkikuvan sekä alueilla jo olevien rakennusten ja ympäristön turvaaminen sekä mahdollisen täydennysrakentamisen ja muiden muutosten sopeuttaminen kulttuuriympäristön ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin”.

Kaupunginmuseon näkemyksen mukaan asemakaavaehdotuksen mahdollistama pienkerrostalo/paritalo, on vastoin kaavan tavoitetta mahdollistaa alueelle täydennysrakentamista, joka huomioi Länsi-Herttoniemen kulttuuriympäristön arvot, RKY-alueen periaatteita, mitä tulee täydennysrakentamisen sopeuttamiseen kulttuuriympäristön ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin, sekä Kettupuiston kaavassa osoitettuihin arvoihin.

Myös Mäyrätien kortteliin 43135 esitetyn AK-tontin kerrostalon sovittaminen arvokkaaseen kulttuuriympäristöön on haasteellista.

Länsi-Herttoniemen kaupunkikuvaa leimaa luonnon, maiseman ja rakennetun ympäristön vuorovaikutus. Maastoa huomioiva perusote, kuten myös rakentamisen väljyys, ovat alueella mahdollistaneet metsäluonnon säilymisen rakennetuillakin pihoidilla ja viheralueilla. Kallioleikkauksia ja suuria täyttöjä on suunnittelun ja rakentamisen aikana voitu välttää. Luonnon säilyminen mahdollisimman koskemattomana on ollut yksi kaavoituksen ja talosuunnittelun lähtökohtia. Alueen asemakaavaratkaisuissa on pyritty ottamaan huomioon sekä metsäisen kalliomaaston piirteitä että rakentamisen toteuttamisen edellytyksiä.

Herttoniemen rakennussuunnitelmissa oli jo varhain osoitettu alueelle maaston muotoja myötäilevä korttelirakenne ja katuverkosto, puistoja

29.8.2024

Museonjohtaja

---

sekä laajoja rakentamattomia alueita. Näiden yleisperiaatteiden omaksuminen alueen suunnittelussa loi pohjan myös puistojen verkoston syntymiselle. Puistoalueita varattiin kaavoissa pienempinä alueina kortteleiden sisäosiin ja väleihin sekä laajempina kokonaisuuksina alueen reunoille. Pienemmät, korttelien sisällä ja välissä sijaitsevat puistot toimivat usein myös kulkuyhteyksinä, ja varhaisissa suunnitelmissa niihin on usein osoitettu yksinkertainen reitti, säilyvää kasvillisuutta, näköalatasanne tai pieni kenttä.

Länsi-Herttoniemen alueella puistojen ominaispiirteistä korostuu luonnonmukaisuus. Koko kaava-alueen yleisilme ja kaupunkirakenne on väljän vehreää. Yksittäiset puistot eivät pääasiassa ole suunnitelmina huomattavia tai yksilöllisesti mieleenpainuvia, vaan niiden ominaispiirteet ja arvot ovat vehreässä luonnonmukaisessa yleisilmeessä ja rakennetun sekä ”villin” maiseman vuoropuhelussa. Pienet puistot ovat merkittävä osa alueen ensimmäisen asemakaavan suunnitteluideologiaa, viheralueiden verkostoa ja kaupunkirakenteen ilmavuutta. Luonnonympäristön ja kaupunkirakenteen harkittu vaihtelu ilmenee mm. polveilevina näkyminä, korttelipihoille ja korttelien väliin vapaasti virtaavana tilana ja vaihtelevina tilan rajauksina rakennetun ympäristön sekä luonnonympäristön välillä.

Kettupuistoon ja Mäyrätielle osoitetut täydennysrakentamispaiikat heikentävät osaltaan merkittävästi alueen väljän rakennus- ja vihersuunnittelun alkuperäisiä tavoitteita ja päämääriä, jotka ovat historian saatossa muuttuneet säilytettäväksi kulttuurihistoriallisiksi arvoiksi. Tämän johdosta kaupunginmuseo esittää edelleen Kettupuistoon sijoitettujen korttelien 43112 ja 43298, sekä Mäyrätien korttelin 43135 AK- tontin poistamista kaavakartasta.

Kaavaratkaisulla ei ole suojeltu arkkitehti Osmo Lapon suunnittelemaa ja vuonna 1958 valmistunutta Länsi-Herttoniemen kirkkoa, jolla on rakennustaiteellista, kulttuurihistoriallista ja kaupunkikuvallista arvoa. Rakennus on ollut viime vuodet tyhjiällä sisäilmaongelmien vuoksi ja rakennukseen kohdistuu merkittävää korjausvelkaa. Herttoniemen seurakunta on päättänyt luopua kokonaan kirkon tiloista, ja Helsingin seurakuntayhtymä on ilmoittanut, ettei se tule kirkkoa korjaamaan. Kaavatyön yhteydessä tutkittiin vaihtoehtoa, jossa osa kirkosta olisi säilytetty ja osin purettu, mutta suunnitelmaratkaisu ei osoittautunut toteuttamiskelpoiseksi. Rakennuksen suojelu kaavaratkaisulla ei ole tarkoituksenmukaista, kun rakennukselle ei ole tiedossa käyttäjää tai korjaajaa. Kaavaratkaisussa kirkon tontti on osoitettu yleisten rakennusten korttialueeksi, mikä mahdollistaa esimerkiksi päiväkodin sijoittamisen alueelle, sekä asuinrakentamista.

29.8.2024

Museonjohtaja

Kirkon tilanne on valitettava ja murheellinen. Kirkkojen rakentamiselle on aina asetettu kunnianhimoiset tavoitteet. Jokaisella kirkolla on omalla alueellaan kiistaton rakennustaiteellinen, historiallinen ja ympäristökuvallinen merkityksensä. Lisäksi rakennuksen institutionaalinen aineeton merkitys yksilöiden muistissa ja seurakuntansa jaetussa tietoisuudessa tekee siitä mittaamattoman arvokkaan rituaalipaikan. Museo toteaaakin, että vaikka kaava ei suojele kirkkoa, mahdollistaa se silti periaatteessa myös olevan kirkkorakennuksen säilyttämisen.

Tämän lisäksi kirkon tontin nykyiselle viheralueelle osoitettuun asuinrakennusoikeuteen museo suhtautuu kriittisesti. Asuinrakennusoikeus poikkeaa ympäristönsä rakentamisesta, sekä kerroskorkeutensa että leveytensä vuoksi, ja museo esittää, että rakennusoikeutta suhteutetaan paremmin vastaamaan kulttuuriympäristön määrittelemiä reunaeh-toja.

Arkeologia

Helsingin kaupunginmuseon OAS-lausunnoissa esiin tuomat muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamat kiinteät muinaisjäännökset on merkitty asianmukaisesti kaavaehdotukseen sm-merkinnällä sekä tuotu esiin kaavaselostuksessa kohdassa suojelukohteet. Toinen kohteista on Siilitien metroaseman läheisyydessä sijaitseva osuus historiallisesta tiestä, Siilitie, muinaisjäännösrekisteritunnus 1000030655. Tämän kohteen pohjoispuolella olevan korttelin 43299 maankäyttömerkintää on muutettu kaupunginmuseon toiveen mukaisesti, siten että se ei ole päällekkäinen sm-suojelumerkinnän kanssa. Toinen kohde on ensimmäisen maailmansodan aikainen kohde Luola G21 (Länsi-Herttoniemi), muinaisjäännösrekisteritunnus 1000013933.

OAS-lausunnoissa tuotiin esille selvitystarve liittyen nykykäytössä oleviin, mutta 1700-luvulle tai varhaisemmalle ajalle takautuviin historiallisiin kulkuväyliin. Toinen varhainen kulkuväylä on Mäenlaskijantien kaakko-luode-suuntainen osuus, joka jatkuu ulkoilureittinä kaavaan merkitys SL-alueen koillislaidassa. Se kulkee em. kohteen Luola G21 (Länsi-Herttoniemi) taustalle. Toinen 1700-luvulle takautuva kulkuväylä palvelee valaistuna kevyen liikenteen reittinä kulkien Majavatien ja Hiihtomäentien risteyksen pohjoispuolelta pohjoisluoteeseen laskeutuen rinnettä alas kohti merenrantaa.

Kulkuväyliin liittyvän selvitystarpeen johdosta museon arkeologi on suorittanut kaava-alueella maastokatselmuksen. Kaava-alueelta ei havaittu sellaisia uusia rakenteita tai kohteita, jotka edellyttäisivät arkeologisia lisäselvityksiä tai suojelumerkintää kaavakarttaan. Edellä kuvattuihin nykykäytössä oleviin varhaisiin tielinjauksiin ei myöskään

29.8.2024

Museonjohtaja

---

kohdistu maankäytön muutospaineita ja ne tulevat säilymään virkistysalueilla.

Arkeologisen kulttuuriperinnön näkökulmasta museolla ei ole muuta kommentoitavaa.

Lisätiedot

Juha Vuorinen, tutkija, puhelin: 310 36940
juha.h.vuorinen(a)hel.fi

Reetta Heiskanen
museonjohtaja